

УДК 3.364-4

Фролов О. В.

асп. НУ «Запорізька політехніка»

РОЛЬ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ У ФОРМУВАННІ ЕТНІЧНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ В УМОВАХ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

За останні чотири роки в Україні посилилися міграційні процеси, унаслідок яких мільйони внутрішньо переміщених осіб та вимушених біженців опинилися в нових соціокультурних умовах, формуючи середовище підвищеної етнічної та культурної різноманітності. За О. Малиновською, міграційні процеси є одним із ключових чинників суспільних трансформацій, що потребують системного регулювання та науково обґрунтованої державної відповіді [3, с. 123].

Зростання соціальної напруги, загострення конкуренції за ресурси й послуги, а також поява нових ідентичностей у суспільному просторі породжують реальні ризики міжетнічної ворожнечі та нетолерантності. Формування етнічної толерантності набуває стратегічного значення як передумова соціальної згуртованості та збереження громадянського миру.

Соціальна робота як практична дисципліна і система допомоги виступає ключовим інструментом у побудові мостів між різними спільнотами. І. Д. Зверева та Г. М. Лактіонова підкреслюють, що саме соціальні працівники є провідними суб'єктами забезпечення інтеграції вразливих груп населення [2, с. 76].

Етнічна толерантність □ це усвідомлена здатність особи, групи або суспільства сприймати й поважати культурну, мовну та релігійну різноманітність без дискримінації та упередженості.

Міграційні процеси суттєво ускладнюють міжетнічні взаємовідносини. Серед головних ризиків можна вважати:

- стереотипи □ спрощені та часто хибні уявлення про представників інших етнічних груп, що формуються під впливом мас-медіа та побутових взаємодій;

- ксенофобія □ упереджений страх перед «чужими», що є живильним середовищем для радикалізації і конфліктів;

- соціальна ізоляція □ маргіналізація мігрантів і ВПО, що посилює відчуженість і ускладнює їхню повноцінну участь у суспільному житті.

Соціальна робота виступає дієвим інструментом подолання соціальних бар'єрів. Відповідно до теоретичних засад, розроблених у вітчизняній науковій школі, вона реалізує дві взаємопов'язані функції: інтеграцію мігрантів і ВПО у приймаюче середовище та налагодження міжкультурного діалогу між різними спільнотами [2, с. 135].

Сучасна практика соціальної роботи у сфері міжетнічних відносин охоплює широкий арсенал методів. Зокрема, тренінги з толерантності та міжкультурної комунікації, які розвивають навички діалогу, емпатії та критичного мислення. Групові заняття та інтерактивні вправи сприяють подоланню соціальних бар'єрів через спільну діяльність і неформальне спілкування. На рівні громад, шкіл і центрів соціального обслуговування реалізуються соціально-педагогічні проекти, спрямовані на формування інклюзивного середовища. Важливою формою є також робота з громадами через залучення місцевих лідерів, волонтерів і громадських організацій. Індивідуальне консультування забезпечує персоналізовану допомогу у вирішенні конкретних соціальних, правових та психологічних проблем. Ефективність зазначених методів підтверджується педагогічними дослідженнями у сфері виховання толерантності, які доводять, що інтерактивні та проєктні форми роботи дають стійкіший результат порівняно з суто інформаційними підходами [4, с. 19-23].

Для підвищення ефективності соціальної роботи у сфері формування етнічної толерантності насамперед необхідна розробка комплексних програм з урахуванням регіональної специфіки та потреб цільових груп. Особливо важливою є робота з ВПО в умовах збройного конфлікту, де соціальна ізоляція набуває критичних масштабів і потребує цілеспрямованого втручання фахівців. Не менш значущою є міждисциплінарна взаємодія, що передбачає скоординовану співпрацю педагогів, психологів, соціальних працівників і медіаторів на основі спільних протоколів та єдиного розуміння цілей інтеграції. Окремої уваги заслуговує робота з сім'ями мігрантів,

оскільки саме сімейне середовище є первинним агентом формування етнічних установок і цінностей: залучення сім'ї до процесів соціалізації та інтеграції суттєво підвищує їхню результативність. Наскрізним принципом усіх зазначених заходів має стати культурна чутливість □ усвідомлене врахування культурних особливостей клієнтів у кожній практиці соціальної роботи, що відповідно до концепції міграційної толерантності є обов'язковим стандартом фахової діяльності.

Таким чином, реалізація комплексних програм, міждисциплінарна співпраця, робота з сім'ями та дотримання принципу культурної чутливості утворюють цілісну систему заходів, спрямованих на зміцнення міжетнічної взаємодії. Саме ця система створює підґрунтя для ефективної діяльності соціальних працівників як ключових суб'єктів формування толерантного середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Безпалько О. В., Зверева І. Д., Харченко С. Я. та ін. Соціальна робота в Україні : навч. посіб. / за заг. ред. І. Д. Зверевої, Г. М. Лактіонової. Київ : Центр навчальної літератури, 2004. 256 с.
2. Зверева І. Д. Соціальна педагогіка : теорія і технології : підручник. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 316 с.
3. Малиновська О. А. Міграційна політика : глобальний контекст та українські реалії : монографія. Київ : НІСД, 2018. 472 с.
4. Нікітіна Н. П. Толерантність як педагогічна проблема. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Спецвипуск. С. 19-23.